

Ольга Бурко — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філологічних та природничих дисциплін Центру міжнародної освіти Національного авіаційного університету, м. Київ, Україна. **Коло наукових інтересів:** дослідження актуальності спадщини Бориса Грінченка для розвитку гуманітарної сфери України. Брала участь в упорядкуванні багатотомного зібрання творів Бориса Дмитровича, здійсненого Київським університетом імені Бориса Грінченка упродовж 2014 – 2018 рр. Автор електронного посібника «Українські народні загадки як методичний компонент підручників Бориса Грінченка та Марії Загірньої».

e-mail: burkoov@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-5843-4686>

УДК 0701194(477)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-4-154-161>

ШЛЯХИ ГРІНЧЕНКА-ЖУРНАЛІСТА: ВІД «КАГАНЦЯ» ДО «УКРАЇНСЬКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЖУРНАЛУ»

У статті систематизовано відомості про рукописні журнал «Каганець» і газету «Щуцик» Бориса Грінченка; започаткування ним проєкту «Український педагогічний журнал». Уперше оприлюднено низку рубрик цих видань, псевдоніми, використовувані Борисом Дмитровичем для підпису матеріалів. Проаналізовано результати дослідження студентською спільнотою Університетського коледжу літературних жанрів, які використав Грінченко-журналіст у «Каганці» та «Щуцику». Відзначено спроби студентів створювати рукописні журнали на паперовому та електронному носіях.

Ключові слова: Борис Грінченко, газета, журнал, псевдонім, рубрика, студенти, електронне видання.

Постановка проблеми. Проблема вивчення рукописних журналів та газет, створених Борисом Грінченком, комплексно не розглянута. При її окресленні спираємося на праці вітчизняних учених Наталії Богданець-Білоskalенко [1], Юлії Горбач [8], Людмили Кузьменко [8], Антоніни Мовчун, Інги Погребняк [7], Інни Старовойтенко [8] та ін., які порушували близькі до нашої теми питання і пропонували концептуальні відповіді. У зв'язку з цим виникла потреба дослідити рукописні видання «Щуцик» і «Каганець» разом зі студентами Університетського коледжу (УК) Київського університету імені Бориса Грінченка.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці Юлія Горбач, Людмила Кузьменко та Інна Старовойтенко відзначили здобутки Грінченка - журналіста в науковій розвідці «"Громадська думка". Анотований систематичний покажчик (1905–1906 рр.)». Інна Старовойтенко виявила, що Леонід Жебуньов запрошував Бориса Грінченка на посаду редактора газети «Полтавщина» «... з надією, що з таким редактором вона стане ще популярнішою та набуде суто українського змісту» [9, с. 104]. Нам вдалося знайти 2 статті, опубліковані Борисом Дмитровичем у цьому виданні: «Юбилей И.С. Левицкого в Киеве» (1903 р. № 4) та «Читатели из народа о произведениях И.С. Левицкого» (1905 р. № 31). Так що Борис Грінченко не став редактором «Полтавщини».

Дослідниця Інга Погребняк наголосила на цінності рукописного видання «Квітка. Настина читанка» (1890–1891 рр.): «Заслуга Бориса Дмитровича полягає і в тому, що він долучився до розвитку української дитячої журналістики» [7, с. 126]. Науковець акцентувала на тому, що це був перший дитячий часопис українською мовою. Вона проаналізувала його в аспекті розширення автором простору

комунікації дитини, висвітлила доцільність прийому «видання» журналу в навчанні власної доньки Насті.

Науковець Наталія Богданець-Білоskalенко [1] зробила науково-педагогічний акцент на дитячих часописах XIX – XX ст. Вона оприлюднила статтю «К вопросу о журнале для детского чтения» (1895 р.) Бориса Грінченка. Засадничою для нашого дослідження є теза Наталії Іванівни про внутрішнє наповнення видання: «Борис Грінченко вказував на жанри творів у дитячому журналі. Це, насамперед, українські народні казки, вірші, оповідання оригінальні та перекладні; художньо-наукова проза на історичну, природознавчу та народознавчу тематику» [1, с. 56]. Відтак виникла потреба формувати вміння юних дослідників визначати жанри творів рукописних журналів Бориса Грінченка.

Не менш суттєвими є міркування Павла Стебницького про проєкт Бориса Дмитровича видавати «Український педагогічний журнал»: «... він із надзвичайним спочуттям поставився до цього і згоджувався стати на чолі цієї справи, давав поради, намічав теми для статей і т. ін. Та лиха доля не дала тому здійснитися. Він умер саме тоді, коли справу з виданням такого журналу вже було поставлено на реальний ґрунт» [10, с. 17]. Видання під аналогічною назвою з'явилося в 2015 р. у м. Києві завдяки зусиллям учених Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук, який є засновником цього наукового видання.

Формулювання цілей статті. Мета статті: виявити джерела, що підтверджують належність рукописної газети «Щуцик» і журналу «Каганець», проєкту «Український педагогічний журнал» перу Бориса Грінченка, доповнити перелік відомих псевдонімів Бориса Дмитровича нововиявленими, з'ясувати актуальність рукописних видань для студентів УК, перевірити доцільність використання традиційних та інноваційних прийомів їх дослідження, мотивувати студентів до створення власних видань.

Виклад основного матеріалу. Джерельною базою дослідження стали: по-перше, автобіографія 1898 р., написана Борисом Грінченком для видавництва «Вік»; по-друге, спогади його батька [3]. Борис Дмитрович зазначив у автобіографії 1898 р., що «... видавав на своєму хуторі [Вільховий Яр. О.Б.] кілька «журналів», докучаючи їми батькові, матері й дідові Андрієві – старому печникові, що жив у Грінченків з своєю сліпою бабою Галькою. Ця обмежена публіка (як підріс брат та сестри – вона побільшила) мусила читати або слухати вірші, оповідання, наукові розвідки й інші писання вельми плодючого "автора"» [6, с. 6 – 13]. Вболівання Бориса Дмитровича за випуск україномовної преси відбулося на рівні психіки. Це засвідчує запис від 11 березня 1887 р. у «Херсонському щоденнику». Анатолій Погрібний уперше надрукував його зі скороченнями у журналі «Жовтень» (1970 р.), а весь рукопис підготувала до друку Антоніна Мовчун, керівник Музею Бориса Грінченка. Автор щоденника згадував, як: «... щось снилося, що немовбито "кулішівку" дозволено, а також, що Бублій видає, а Жарко редагує з пособою од Каткова і Дубельта (чи він воскрес?) за "многопользное служение отечеству на поле убиения хохломани ея собственным оружием". Потім мені снилося, що мене покликано до редакції цього журналу і що Жарко кричав на мене: "Будеш писати вірші для мого журналу? Будеш? Кажі, що "буду", а то "запорю". І начебто я сказав, що не можу, а він усе галасував: "Брехня! Брехня! Можеш! Тільки, щоб розміру не було!..."» [2]. За К.-Г. Юнгом, описане сновидіння має індивідуальний характер. Психолог розуміє подібні сни як такі, що «... восходять к личному опыту, забытому или вытесненному из сознания, и потому весьма объяснимы с помощью индивидуального анамнеза» [13, с. 90]. Відтак Грінченко-журналіст апелював до власного досвіду створення журналів та газети в дитячому віці.

Його батько, Дмитро Грінченко, підтвердив інтерес сина до публіцистики: «Интересовался газетами, делая на них свои замечания, иногда очень курьёзные, иногда очень меткие» [3]. Імовірно, Борис Грінченко інтуїтивно відчував необхідність видання дитячого рукописного журналу. Акцент юнгівського підходу базується на тому, що «Интуитивный человек никогда не находится там, где пребывают общечеловеческие реальные ценности, но всегда там, где имеются возможности. У него тонкое чутье для всего, что зарождается и имеет будущее» [12, с. 449]. На цій теоретичній основі розглядатимемо процес створення юним Грінченком-журналістом журналу та газети.

Презентацію рукописних видань «Щуцик» та «Каганець» проводили під час інтерактивної

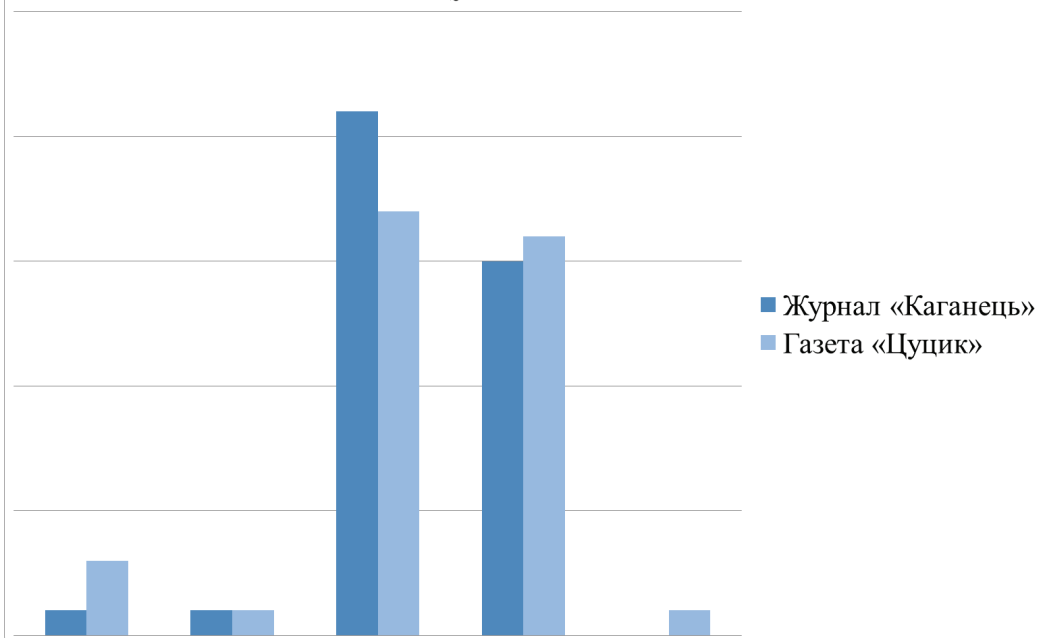
екскурсії в Музеї Бориса Грінченка. При цьому застосували низку традиційних та інноваційних методичних прийомів співпраці зі студентами Університетського коледжу. Наприклад, використали авторську характеристику видання: «"Цуцик" – газета дуже поважна, з редактором, котрий давно вславився своєю корисною працею на полі літературному. Цей редактор – Пірат. Вітаємо од усього серця новий орган!», «Газета ця нова і дуже непогана» [4].

Після проведення інтерактивної екскурсії до Музею Бориса Грінченка студенти Університетського коледжу здобули вміння визначати, наскільки доречною була назва оприлюднених газети та журналу шляхом розгортання тлумачення їх за проблемним запитанням: «Наскільки доречна назва газети "Цуцик" і журналу "Каганець"?». Підгрунтям стали: по-перше, «Словарь української мови» Бориса Грінченка, за яким з'ясовували значення архаїзму «каганець»; по-друге, мотго автора: «Ви-бачайте, що погане світло: як можемо, так і світимо. Та вже як не світимо, а все краще, ніж кутянські лампи!» [4]; по-третє, віршоване трактування назви юним Грінченком-журналістом: «Темно надворі / Й місяць не світе – / Свій я каганчик / Хочу світити. / Хоч каганець той – / Світло погане, / Та од-роблам / І цього стане. / Гей же, каганче, / Будем світити. / Декому ж будем / Трошки й чадити!» [4].

Досягнення студентів, які працювали за окресленими методичними прийомами, оцінювали відповідно до практичного критерію: уміння виявляти, наскільки вдалими є назви рукописних видань; визначати літературні жанри газети «Цуцик» і журналу «Каганець», до яких звертався автор рукописних видань, а також псевдоніми, якими він підписував матеріали, порівнювати рукописний та опублікований художні тексти.

Отримані результати узагальнили в діаграмі А «Порівняння вміння студентів виявляти рівень доречності назв рукописних видань "Цуцик" і "Каганець"». 39% опитаних вважають їх доцільними, 2,6% – дуже вдалими. Як видно з діаграми А, робота щодо набуття вмінь визначати доречність назв оприятнених видань забезпечує розуміння юними дослідниками мети Грінченка-журналіста: нести просвіту читачам.

Діаграма А. Порівняння вміння студентів виявляти рівень доречності назв рукописних видань «Цуцик» і «Каганець»

Для формування вміння студентів виявляти літературні жанри, до яких звертався автор досліджуваних газети та журналу, використали традиційний прийом повідомлення про них. Унаочненням стали фотокопії «Слово похвальное в стихах, альбо Ода в честь Его Высокочтимости и собаководія Пирата», «Фельетон», «Пісні» («Ой хто пилю не глитав», «Де б я ні ходила»), «Долбинці. Поема у 12 піснях», «Толоконія». Запропонували студентам тест для визначення їх жанрів. За потреби юні дослідники користувалися словником літературознавчих термінів. Так що 59,8 % екскурсантів знайшли правильну відповідь: «Оповідання, пісня, ода, фельетон, поема». Застосували прийом роботи в мікрогрупах для встановлення псевдонімів, використовуваних юним Грінченком-журналістом для підпису оповідання, пісень, поеми, оди, фельетона, а також рубрик рукописних видань. У результаті пошуків оформили електронну таблицю.

Таблиця 1

Псевдоніми, використані Грінченком-журналістом для підпису матеріалів у «Цуцикові» та «Каганці»

Назва рубрики	Псевдонім автора
Передова стаття	<i>Пірат</i>
Літературна хроніка	<i>Т. Крутихвіст</i>
Новини	<i>Ів. Перепень,</i> <i>Ів.Ник. Довгочхун</i>
Пісні	<i>К. Танцюйбаба</i>
Поема	<i>Ів.Ів. Перерепенко</i>
Публікації і реклами	<i>Ів.Ів. Перерепенко</i>
Ода	<i>Іван Восхищённый</i>
Оповідання	<i>Пет.Пет. Петух</i>
Фельетон	<i>Адміністратор</i>

Цінність використаних прийомів у тому, що до зорових відчуттів додалися моворохові.

Особливий інтерес викликали рубрики, сповнені іронії. Наприклад, «Остання звістка. Надзвичайне диво: Поля сама сіла за задачі», «Публікації і Реклами. Продаються дурощі. Спитатися у А. Дурно віддаються лінощі. Спитатися у П. Хто знайде загублені ключі, получить два потилицника нагородження». Особливий інтерес екскурсантів посилювався, коли оприлюднили анекдоти. Для ознайомлення з ними використали традиційний прийом читання діалогів за ролями. Художні тексти подаємо в таблиці 2.

Таблиця 2

Взірці анекдотів зі сторінок рукописного журналу «Каганець» Бориса Грінченка

Перший анекдот	Другий анекдот
– Чому деякі особи не хочуть бути чистими? – Вони навчилися цьому у кулика: – Куличе, де ти живеш? – У болоті. – Та там же грязюка! – Е! Грязюка! Хоч грязюка, так я привик!	– Як тебе звуть? – Михайло. – А робити хочеш? – Нехай-но!.. – А пирога? – Хоч би й два!

Вдалося посилити інтерес юних дослідників до видання шляхом застосування ще й інноваційного прийому порівняльного аналізу художніх текстів анекдота «Розумний москаль» за рукописним журналом «Каганець» і «Вареники» за збіркою «Веселий оповідач»:

«Вернувся салдат на квартиру з муштри пізно і просить їсти.

– Оттам, – каже господиня, – у печі в макітрі, – витягни сам.

– Да я, может, перекину?

– Бери, бери – воно не розлілється.

Витяг салдат вареники.

– Да как же ево есть?

– Та бери в руки та їж!

– А как же оно прозывается?

– Ат, – каже, – жери мовчки собі!

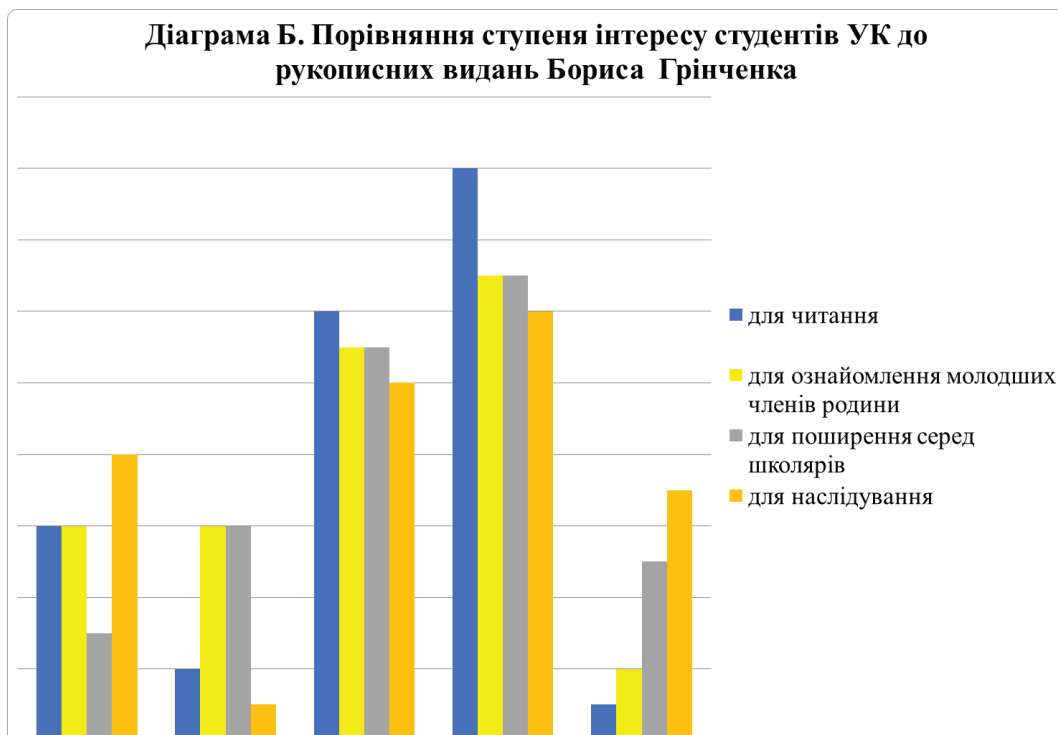
Попоїв салдат, аж пальчики облизав, та тоді:

– Хараша, бабка, твои жеримовчки, – жаль только, что маловато» [5, с.20].

У результаті дослідження виявили їхню ідентичність. Це дозволило зробити висновок про використання Борисом Дмитровичем рукописних напрацювань у подальшій видавничій діяльності.

Студенти Університетського коледжу могли увиразнити свій рівень інтересу до рукописних видань Грінченка-журналіста. Порівняння ступеня інтересу студентів до рукописних видань Бориса Грінченка відповідає діаграмі Б.

Діаграма Б. Порівняння ступеня інтересу студентів УК до рукописних видань Бориса Грінченка

Як бачимо, 42,1 % опитаних вважає їх цікавими для читання, 33,8 % – для ознайомлення молодших членів родини, 33,8 % – для поширення серед школярів, 31,2 % – вартими для наслідування. Відтак 31,2 % студентів повідомили, що робили спробу створювати власне

видання, причому 18,2 % студентів – паперове, а 13 % – електронне. Студенти Безгіна А., Гарбузюк В., Мазур А., Метьолкіна В. (спеціальність «Початкова освіта»); Величко Д., Іваненко М[арія], Іваненко М[арта], Лашко В. (спеціальність «Соціальна педагогіка»); Кобиліна В. (спеціальність «Образотворче мистецтво») зберігають їх у рукописі, а Максим Б. (спеціальність «Соціальна педагогіка») – в електронному варіанті.

Узагальнюємо дослідження про рукописні видання Грінченка-журналіста та студентів Університетського коледжу у зоровій опорі. У ній три кола: по центру вгорі сучасні видання студентів коледжу, зліва – колишні видання Грінченка-журналіста, справа – майбутні видання в онлайн-форматі. На спільній частині: 1) рукописний формат, 2) паперовий варіант; у колишніх – доступні для ознайомлення в архіві Бориса Грінченка, у майбутніх – відкриті для читання в онлайн-форматі. Як бачимо, інтерес до рукописних видань був розвинений у юного Грінченка-журналіста і студентів Університетського коледжу. Проте тільки один теперішній студент цього закладу освіти скористався досягненнями сучасного інформаційного простору й створив електронне видання. Пояснюємо цей факт недостатньою готовністю юних дослідників створювати електронні видання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виитоками успіху Грінченка-журналіста були рукописні видання. У статті виявили джерела (автобіографія 1998 р., спогади Дмитра Грінченка, Павла Стебницького), що підтверджують авторство рукописної газети «Цуцик», журналу «Каганець», задуму проекту «Український педагогічний журнал»; доповнили перелік відомих псевдонімів Бориса Грінченка (Ів. Перекотиполе, В. (або Василь) Чайченко, Б. Вільхівський, П. Вартовий, П. В-ий, М.-р. с., В., В-ий, Б. Г., Карлючка, М. Гримач, Л. Яворенко) не оприлюдненими раніше (Адміністратор, Ів.Ник. Довгочун, Крутихвіст, Ів.Ів. Перерепенко, Ів. Перепень, Пет. Пет. Петух, Пірат, Танцюйбаба), з'ясували актуальність його рукописних видань для студентів Університетського коледжу. Проведена екскурсія до Музею Бориса Грінченка забезпечила розуміння ними мети Грінченка-журналіста, дозволила зробити висновки, що юні дослідники набули навичок визначати доречність назв оприятнених видань; виявляти літературні жанри, до яких звертався їхній автор; псевдоніми, використовувані ним, порівнювати рукописний та опублікований тексти за умов використання пропонуваніх прийомів дослідження. Як бачимо, світло поширення знань, запалене Грінченковим «Каганцем», стало потужнішим завдяки виходу «Українського педагогічного журналу» (з 2015 р.).

Використані джерела

- [1] Н. І. Богданець-Білокаленко, "Погляди Бориса Грінченка на дитячу періодику", *Вісник Інституту розвитку дитини : зб. наук. праць*, вип. 2, с. 54 – 56, 2009.
- [2] Б. Д. Грінченко, *Херсонський щоденник*. 1887 р., ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 31607.
- [3] Д. Я. Грінченко, *Спогади про дитячі літа Бориса*, ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 32293.
- [4] Б. Д. Грінченко, *Каганець. Цуцик*, ІР НБУВ. – Ф. І. – Од. зб. 31462 – 31465. Од. зб. 31474.
- [5] Б. Д. Грінченко, *Веселий оповідач*, Чернігів, Україна, 1898.
- [6] С. О. Єфремов, та ін., *Над могилою Бориса Грінченка. Автобіографія, похорон, спомини, статті*. Київ, Україна, 1910.
- [7] І. В. Погребняк, "Парадигма організації комунікативного простору в рукописному дитячому журналі «Квітка. Настина читанка» Бориса Грінченка", на *VI щорічних Грінченківських читаннях*, Київ, 2015, с. 126 – 133.
- [8] І. М. Старовойтенко, та Л. І. Кузьменко, *«Громадська Думка». Анотований систематичний покажчик (1905 – 1906 рр.)*. Київ, Україна: Темпора, 2011.
- [9] І. М. Старовойтенко, *Леонід Жебуньов у сюжетах епістолярію до Бориса Грінченка (1905 – 1906 рр.)*, на Других міжн. наук. Соханівських читаннях, Київ, 2016, с. 104.
- [10] П. Я. Стебницький, *Борис Грінченко. Нарис його життя та діяльності*. Київ, Україна: Час. 1920.

- [11] Г. П. Шерстюк, "Борис Грінченко і українська школа", *Світло : Український педагогічний журнал*, кн. 1, с. 9 – 14, 1910.
- [12] К.-Г. Юнг, *Психологические типы*. Москва, Россия : Университетская книга. АСТ, 1996.
- [13] К.-Г. Юнг, *Душа и миф: шесть архетипов*. Москва – Киев, Россия – Украина : ЗАО Совершенство – Port – Royal, 1997.

References

- [1] N. I. Bogdanecz-Biloskalenko, "Pohliady Borysa Hrinchenka na dytiachu periodydu", *Visnyk Instytutu rozvytku dytyny* : zb. nauk. pracz', vol. 2, pp. 54 – 56, 2009. (in Ukrainian).
- [2] B. D. Grinchenko, *Xersons'kyj shhodennyk. 1887 r.* IR NBUV. – F. I. – Od. zb. 31607. (in Ukrainian).
- [3] D. Ya. Grinchenko, *Spogady pro dytyachi liia Bory'sa*. IR NBUV. – F. I. – Od. zb. 32293. (in Ukrainian).
- [4] B. D. Grinchenko, *Kaganecz'. Czucz'k.* IR NBUV. – F. I. – Od. zb. 31462 – 31465. Od. zb. 31474. (in Ukrainian).
- [5] B. D. Grinchenko, *Veselyj opovidach*. Chernigiv, Ukraina, 1898. (in Ukrainian).
- [6] S. O. Yefremov et al., *Nad moy' loyu Bory'sa Grinchenka. Avtobiografiya, poxoron, spomy'ny', statti*. Kyiv, Ukraina, 1910. (in Ukrainian).
- [7] I. V. Pogrebnyak, "Parady'gma organizaciyi komunikaty'vnogo prostoru v rukopy'snomu dytyachomu zhurnali «Kvitka. Nasty'na chy'tanka» Bory'sa Grinchenka", in *VI shchorichnych Grinchenkivs'ky'kh chy'tan'*, 2015, pp. 126 – 133. (in Ukrainian).
- [8] I. M. Starovojtenko, and L. I. Kuz'menko, «*Gromads'ka Dumka*». Anotovany'j sy'stematy'chny'j pokazhchyk (1905 – 1906 rr.). Kyiv, Ukraina : Tempora, 2011. (in Ukrainian).
- [9] I. M. Starovojtenko, "Lednid Zhebun'ov u syuzhetax epistoljariyu do Bory'sa Grinchenka (1905 – 1906 rr.)", in *Drugy mizhn. nauk. Soxanivs'ky chy'tan'*, Kyiv, 2016, p. 104. (in Ukrainian).
- [10] P. Ya. Stebny'cz'ky'j, *Bory's Grinchenko. Nary's jogo zhy'tya ta diyal'nosti*, Kyiv, Ukraina : Chas. 1920. (in Ukrainian).
- [11] H. P. Sherstyuk, "Bory's Grinchenko i vkrayins'ka shkola", *Svitlo : Ukrayins'ky'j pedagogichny'j zhurnal*, кн. 1, pp. 9 – 14, 1910. (in Ukrainian).
- [12] K.-G. Jung, *Psihologicheskie tipy*, Moskva, Russia : Universitetskaja kniga. AST, 1996. (in Russian).
- [13] K.-G. Jung, *Dusha i mif: shest' arhetipov*, Moskva – Kyiv, Russia – Ukraina : ZAO Sovershenstvo – Port – Royal, 1997. (in Russian).

Ольга Бурко, кандидат педагогических наук, доцент кафедры филологических и природоведческих дисциплин Центра международного образования Национального авиационного университета.

ПУТИ ГРИНЧЕНКО-ЖУРНАЛИСТА: ОТ «КАГАНЦЯ» К «УКРАИНСКОМУ ПЕДАГОГИЧЕСКОМУ ЖУРНАЛУ»

В статье систематизировано информацию о рукописных журнале «Каганец» и газете «Цуцик» Бориса Гринченко; подтверждено авторство проекта «Украинский педагогический журнал». Впервые представлены рубрики этих изданий, псевдонимы, использованные Борисом Дмитриевичем для их подписи. Проанализированы результаты исследований студентами Университетского колледжа литературных жанров, которые использовал Гринченко-журналист. Представлен опыт студентов в создании рукописных изданий.

Ключевые слова: Борис Гринченко, газета, журнал, псевдоним, рубрика, студенты, электронное издание.

Olha Burko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Department of Philological and Natural Sciences, Center for International Education of the National Aviation University.

THE ROADS OF BORYS HRINCHENKO - JOURNALIST: FROM «KAHANETS» TO «UKRAINIAN PEDAGOGICAL JOURNAL»

The article describes manuscripts of the «Kaganets» journal and the «Tsutsyk» newspaper by Borys Hrinchenko. Their search was based on his autobiography (1898) and his father's memoirs. It shows the author's desire to publish Ukrainian language press.

The presentation of manuscripts «Tsutsyk» and «Kahanets» was reported. It was carried out during an interactive tour in the Museum of Borys Hrinchenko. They used an arsenal of traditional and innovative methods for cooperation with students from University College. For example, authoring characteristics of publications, reading dialogues by roles, comparative analysis of artistic texts. Students' achievements were evaluated according to practical criteria. In order to form the ability of excursionists to determine the successful or unsuccessful title of editions «Tsutsyk» and «Kahanets», used the technique of working with "Dictionary of the Ukrainian Language" by Borys Hrinchenko and the manuscript. The analysis of answers convinced that titles are appropriate: 39% of respondents consider them successful, 2.6% very successful.

Methodical techniques for forming students' ability to identify literary genres of the newspaper «Tsutsyk» and the magazine «Kaganets» are offered: work with scientific-reference literature, work in microgroups with photocopies. So 59.8% of young researchers correctly identified the literary genres of artistic texts. The excursionists found pen names of young Hrinchenko: Pirat, Administrator.

The students' interest in manuscripts «Tsutsyk» and «Kahanets» was investigated. 42.1% of the respondents consider them interesting for reading, 33.8% – for acquaintance with younger family members, 33.8% – for dissemination among school children, 31.2% - for imitation. Thus, 31.2% of students reported that were trying to create their own publication, with 18.2% of students – paper publications, and 13% – electronic ones. The results of manuscripts review are generalized in visual support. On the common part: 1) handwritten format, 2) paper version; in the former – available for review in the Hrinchenko's archive, in the future – open for reading in online format.

As we can see, the light of knowledge dissemination, lit by Hrinchenko's «Kahanets», has become more powerful thanks to the publication of the «Ukrainian Pedagogical Journal» more than a century ago.

Key words: Borys Hrinchenko, newspaper, journal, pen name, heading, student, electronic edition.